

Черниш О. А.,*кандидат філологічних наук, доцент,
декан факультету педагогічних технологій та освіти впродовж життя
Державного університету «Житомирська політехніка»***Ястребова А. О.,***асистент кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики
Державного університету «Житомирська політехніка»***Комісарук Л. І.,***старший викладач кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики
Державного університету «Житомирська політехніка»*

ПОБУДОВА ЖАНРУ «КОМІКС»

Анотація. У статті розглянуто питання побудови жанру «комікс» як найважливішої категорії спілкування у різноманітних комунікативних ситуаціях. Цей жанр також трактується як усний чи письмовий тип тексту, що має певні особливості та втілює комунікативний намір у рамках соціального контексту. Він характеризується порівняно складною єдністю змісту, композиції і стилю, а також низкою певних позамовних (соціальних) чинників. У сучасній лінгвістиці категорія жанру є однією з ключових елементів опису мови, оскільки вся структурна організація мовлення людини визначається жанровою диференціацією текстів. Поняття «жанр» є багатограним, тому наразі важко знайти консенсус щодо його типології. З'ясовано, що саме завдяки йому читачі мають чітко сформовані очікування, оскільки теорія жанру та його аналіз формують ідеальні типи текстів, з якими можна порівнювати окремі приклади самих малюнків. Підтверджено, що інформація подається читачам у вигляді певних функціонально-семантичних блоків, які пов'язані спільною темою, композицією й висновком, а відтак покликані реалізувати відповідний комунікативний намір. Відповідно **мета статті** – розглянути композицію жанру «комікс» та з'ясувати комунікативні ситуації. Варто підкреслити, що автори коміксів вдало використовують різні стилі графічного дизайну для неоднакових епізодів коміксу, надаючи кожному розділу власний характер та настрій. Автори дослідження зауважують, що вивчення особливостей жанру передбачає вичерпний аналіз його композиції, яка створює відповідні колективні очікування читачів та позначається на сприйнятті меседжу автора читачами. Жанр реалізує комунікативні стратегії у практиці спілкування та здійсненні співрозмовниками впливу один на одного. Відтак побудова жанру є однією з його дистинктивних ознак та потребує детального розгляду.

Ключові слова: жанр «комікс», категорія, побудова, типи текстів, форма і зміст, функціонально-семантичні блоки.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці категорія жанру є одним з ключових елементів опису мови, оскільки вся структурна організація мовлення людини визначається жанровою диференціацією текстів. Відповідно жанр характеризується як порівняно складну єдність змісту, композиції і стилю, а також він має низку певних позамовних (соціальних) чинни-

ків. Жанри організують наше мовлення, а також створюють необхідну передумову для здійснення комунікації. Під жанром вбачають відповідну категорію організації мовного коду інтерактивної взаємодії мовців; жанр є моделлю організації комунікативних засобів мови, що характеризуються відповідною неоднорідністю (соціальні та територіальні діалекти, стилістичні різновиди однієї мови тощо).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання особливостей жанру, як однієї з найважливіших категорій спілкування у різноманітних комунікативних ситуаціях, посідає чільне місце у наукових ученнях як зарубіжних мовознавців К. Беркенкоттер, В. Бхатія, К. Гаунзенблас, А. Девітт, К. Міллер, А. Паре, Б. Полтрідж, Дж. Свейлз, Ч. Філмор, так і українських Ф. Бацевича, О. Ільченко, В. Кухаренко, Н. Разінкіної, С. Яворської, Т. Яхонтової. Вони розглядають його з позицій функціональної стилістики та дискурсивного аналізу, лінгвістики тексту, когнітивної та комунікативної лінгвістики, неориторики тощо.

Метою статті є спроба розглянути побудову і композицію жанру «комікс» та з'ясувати комунікативні ситуації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Жанр розглядають як категорію організації мовного коду інтерактивної взаємодії мовців. Він є своєрідною моделлю побудови відповідних комунікативних засобів мови, що детермінуються певною неоднорідністю (соціальні та територіальні діалекти, стилістичні різновиди однієї мови тощо) [1]. Їх також тлумачать як відносно стійкі тематичні, композиційні і стилістичні типи висловлень, що наділені функціональною, соціально зумовленою природою. Відтак соціальні функції і специфічні для кожної сфери умови мовленнєвого спілкування продукують жанри, багатство та варіативність яких необмежена, як видів і форм суспільного життя.

Жанр також трактується як усний чи письмовий тип тексту, що має певні особливості та втілює комунікативний намір у рамках соціального контексту [2]. Це сукупність комунікативних подій, учасники яких мають відповідні комунікативні наміри, що усвідомлюються і розділяються членами відповідних дискурсивних спільнот [3]. Він характеризується класом комунікативних подій, певним набором комунікативних намірів, а також визначається змістовою та структурною подібністю, від-

повідним набором синтаксичного, лексичного та стилістичного планів і спрямованістю на певну аудиторію. Жанр пов'язаний з дискурсивною практикою, прийнятою у суспільстві, і детермінується заздалегідь обумовленими та встановленими цілями і соціальними механізмами, що його регулюють. Відтак саме завдяки йому читачі мають чітко сформовані очікування, оскільки теорія та аналіз його формулюють ідеальні типи текстів, з якими можна порівнювати окремі приклади. Очікування читачів щодо різних жанрів та їх розуміння були використані в таких практиках, як жанрова колонізація, коли лексика і форми текстів однієї галузі використовуються для обґрунтування та легітимізації змін в іншій галузі. Зазначимо, що у випадках жанрової колонізації читачам потрібно мати очікування як для жанрів одного поля, так і для стандартних структур і очікувань іншого поля. Безумовно, очікування читачів мають залишатися доволі гнучкими через нестійкість та непостійність жанрів.

Жанр характеризується [4]: – динамізмом, оскільки жанри є гнучкими та змінними залежно від соціокогнітивних потреб; ситуативністю; – відповідною формою і змістом, а також розумінням змісту, який доречно вкладати у текст у певний час і за певних обставин; – подвійною природою, оскільки послуговуючись правилами жанру у професійній діяльності, ми одночасно породжуємо і відтворюємо відповідну соціальну структуру; – залежністю від соціуму, оскільки жанри вказують на дискурсивні мовні практики, їх епістемологію, ідеологію та соціальну онтологію тощо.

Зважаючи на багатогранність поняття «жанр», наразі важко знайти консенсус щодо типології жанрів. Відтак різні сучасні аналізи загальних типів текстів використовують комунікативну мету тексту як ознаку поділу всіх текстів на наступні категорії [5]: – описові, наративні, аргументовані, літературні, поетичні, наукові, навчальні та розмовні; – описові, наративні, експозиторні, аргументовані та інструктивні; – наративні, процедурні, поведінкові експозиції.

Вивчення особливостей жанру «комікс» передбачає вичерпний аналіз його композиції, яка створює відповідні колективні очікування читачів та позначається на сприйнятті меседжу автора читачами. Відтак побудова жанру є однією з його дистинктивних ознак та потребує детального розгляду.

Услід за Дж. Свейлзом [6] та Т. В. Яхонтовою [7], вважаємо, що інформація подається читачам у вигляді певних функціонально-семантичних блоків, які пов'язані спільною темою, композицією й висновком, а відтак покликані реалізувати відповідний комунікативний намір (див. рис. 1).

Блок 1	• Назва коміксу
Блок 2	• Заголовок
Блок 3	• Підзаголовок
Блок 4	• Вступ
Блок 5	• Основна частина
Блок 6	• Заключна частина

Рис. 1. Композиція текстів жанру «комікс»

Блок 1. Назва коміксу. Розглянемо особливості цього блоку на прикладі. Відтак назва "DC Comics" відображає не тільки сам факт того, що цей графічний комікс є частиною конкретного видавництва, але і стає важливим ідентифікатором, який сприймається як символ унікального коміксового універсуму. Вона вказує на те, що читач матиме можливість зануритися в історію та пригоди супергероїв і персонажів, які є «сталінками» цього видавництва. Сам термін "DC" відомий як скорочення від "Detective Comics", а це видавництво має багатий історичний фон та власний арсенал неповторних героїв, включаючи таких відомих персонажів, як Супермен, Бетмен, Вондер Вумен, Флеш та багатьох інших. Це підтверджує величезну культурну значущість і визнання, яке має "DC Comics".

Блок 2. Заголовок вказує на тон та напрямок подальших подій, що визначає ключовий аспект читачього досвіду. У "V for Vendetta" автори приділяють значну увагу графічному втіленню цього елемента, демонструючи високий рівень мистецтва та виразності. Завдяки деталізації та вмілому використанню графічних ефектів, заголовки розділів стають важливими елементами, що не лише привертають увагу, а й передають емоції та атмосферу. Заголовки у коміксі "Transmetropolitan" впливають на тон та розвиток подій, створюючи ключовий елемент читачього досвіду. У творі Воррена Елліса та Даріка Робертсона цей аспект виявляється важливим і в словесній, і в графічній площині. Завдяки вправності авторів у втіленні цього елемента, заголовки не просто привертають увагу. Також заголовки коміксу Алана Мура та Дейва Гіббонса "Watchmen" часто мають символічне значення, що додає глибину й інтригу та розкриває ключові теми коміксу. Вони можуть передавати абстрактні концепції, спрямовувати читача на певні аспекти сюжету або розкривати історичні аналогії. Варто зауважити, що Маржан Сатрапі авторка коміксу "Persepolis" вдало використовує різні стилі графічного дизайну для різних епізодів коміксу, надаючи кожному розділу власний характер та настрій. Від виразних ліній та контрастів у моментах драми до більш легких, майстерно переданих у характерних комічних сценах графічне втілення глибоко взаємодіє зі сценарієм.

Блок 3. Підзаголовок визначається як один із елементів, що вводить читача в контекст розповіді та розкриває авторські переживання. У цьому випадку автор вперше використовує підзаголовки у першій публікації коміксу "V for Vendetta", щоб поділитися причинами створення цієї розповіді та розкрити свої особисті переживання. Можливо, підзаголовок є важливим засобом для автора встановити зв'язок з читачем, пояснити мету коміксу та висловити власні емоції, пов'язані із створенням та розгортанням історії. Такий підхід сприяє глибшому розумінню авторського погляду та може вплинути на сприйняття читачем контексту та сюжету коміксу. Розглядаючи цей блок, читач може отримати додатковий інсайт у те, що веде до створення коміксу і які емоції стоять за його написанням.

Блок 4. Вступ є ключовим елементом у структурі коміксу, оскільки встановлює тон і напрямок для подальшого розвитку сюжету. Аналізуючи вступ коміксу "V for Vendetta", важливо відзначити, як цей елемент вирізняється своєю здатністю створювати загадковий настрій та викликати зацікавленість читача. Це досягається за допомогою відповідно побудованих кадрів та діалогів, які створюють початкову загадковість та мотивують читача вдаватися глибше в сюжет. Аналізуючи інші комікси, зокрема "Transmetropolitan", "Watchmen" та "Persepolis",

можна відзначити, що вступ у кожному з них виконує важливу функцію у визначенні характеру та атмосфери оповіді. У *"Transmetropolitan"* автори використовують вступ як засіб визначення центральних тем та створення антиутопії майбутнього, за допомогою якого вони привертають увагу читача та встановлюють тон для подальших розділів. У *"Watchmen"* вступ може слугувати інструментом для введення заплутаних зв'язків між персонажами, що збагачує читачський досвід та створює інтригу. *"Persepolis"*, у свою чергу, може використовувати вступ для введення читача в особистий світ автора, встановлюючи контекст для подальших подій та постулюючи ключові теми. Аналіз цих коміксів підкреслює їхню важливу роль у формуванні естетичного враження від оповіді та створенні початкової загадковості, що підтримує читачеву цікавість та мотивацію для подальшого вивчення історії.

Блок 5. Основна частина. В основній частині коміксу *"V for Vendetta"* можна знайти складні кадри, які вражають своєю деталізацією та виразністю. Це створює максимально імерсивний ефект, дозволяючи читачеві заглибитись в атмосферу та емоційний настрій подій. Важливу роль в цьому відіграють діалоги, що влітаються в кадри, які є фундаментальним елементом для розвитку характерів та вираження їхніх мотивацій. Візуальні елементи, такі як колірна гама, композиційні рішення та використання світла й тіні, використовуються для створення атмосфери та підкреслення ключових елементів сюжету. Ці елементи сприяють формуванню унікальної візуальної стилістики, яка підкреслює художнє значення роботи. У *"Transmetropolitan"* автори вдаються до використання виразних графічних ефектів та деталізації, щоб передати динаміку історії та розвиток персонажів. Візуальний стиль та колірна гама також можуть відігравати ключову роль у створенні атмосфери та підкресленні тематичних аспектів. У *"Watchmen"* вступ визначається своєрідністю та загадковістю, що притаманні цьому коміксу. Розгортання сюжету включає несподівані повороти та розвиток ключових тем, а візуальні елементи графічного дизайну додають глибини історії. У *"Persepolis"* автор використовує комбінацію літературних та графічних елементів для передачі багатозначного змісту. Деталізовані кадри та вдалі композиційні рішення допомагають читачеві відчувати атмосферу історії та емоційний стан персонажів.

Блок 6. Заклучна частина коміксу є кульмінацією усіх подій та перипетій, визначаючим моментом, який повинен завершити історію, задовольнити читача і залишити враження, що надовго залишаться в пам'яті. У коміксі *"V for Vendetta"* цей блок визначається своєрідним поєднанням розв'язання ключових сюжетних ліній та наданням змістовного завершення. Заклучна частина може включати важливі розв'язки для головного конфлікту, які розкривають справжні мотивації персонажів та визначають їхні долі. Можливо, автор використовує драматичні кадри та діалоги для підсумовування важливих моментів і приведення всіх сюжетних ліній до логічного завершення. У заклучній частині також може відбутися підсумовування основних тем коміксу та висловлення філософських чи моральних висновків. Також може слугувати платформою для висловлення авторських думок та залишити певний аспект відкритим для тлумачення читача. У *"Transmetropolitan"* заклучна частина відзначається ексцентричністю та саркастичним гумором, які є визначальними для коміксу. Розвиток головного героя та висвітлення складних соціальних проблем додає глибини

у завершенні. У *"Watchmen"* заклучна частина може врапати своєю неочікуваністю та філософським підтекстом. Розв'язання конфліктів та висвітлення моральних аспектів створюють потужний ефект завершення. У *"Persepolis"* фінальний етап може бути визначений особистим розвитком головної героїні та підсумовуванням ключових моментів історії.

Зазначимо, що у переважній більшості проаналізованих нами коміксів спостерігається наявність усіх вище зазначених функціонально-семантичних блоків. Однак є випадки відсутності одного або декількох блоків у низці коміксів, що свідчить про особливості індивідуального нарративу автора та може вважатися прикметною особливістю авторського стилю, а відтак сприяти позитивному відгуку читачською аудиторією та формуванню відповідної лояльності. **Висновки й перспективи подальшого дослідження.** Отже, жанр реалізує комунікативні стратегії у практиці спілкування та здійсненні співрозмовниками впливу один на одного. Він набуває значення шаблону, своєрідного патерну або відповідного зразка соціальної комунікації та є посередником між індивідом та суспільством, пропонуючи автору й читачу взяти на себе певні соціальні, інституціональні, емоційні ролі тощо. Побудова жанру «комікс» є однією з його дистинктивних ознак та потребує подальшого детального вивчення.

Література:

1. Dittmar J. Comic-Analyse. GmbH, 2008. 220 p.
2. Бессонова А. Визначення жанру в сучасних лінгвістичних дослідженнях в рамках вивчення науково-популярного дискурсу. Trends and Tendencies in Modern Philology №33 /2020 ISSN 2464-0050.
3. Бацевич Ф. Мовленнєвий жанр і реєстр дискурсу. URL: <http://www.anthropos.net.ua/jsrui/bitstream/123456789/1090/1/bacevycz.%2086-96.%20pdf.pdf> (дата звернення: 25.12.2022).
4. Forceville C. Stylistics and Comics. London, 2013. 16 p.
5. Шевчук С.С. Креолізовані тексти англomовних коміксів у лінгвістичному аспекті: магістерська робота: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/13194> (дата звернення: 14.09.2023).
6. Swales J. Genre analysis: English in academic and research settings. Cambridge: Cambridge University Press, 1990. 260 p.
7. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генеалогія наукової комунікації: монографія / Т. В. Яхонтова. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. 420 с.

Chernysh O., Yastrebova A., Komisaruk L. The "comics" genre structure

Summary. The article deals with the composition of the genre of "comic book" as the most crucial category of communication in various communication situations. This genre is also interpreted as an oral or written type of text that has specific features and embodies a communicative intention within a social context. It is characterized by a relatively complex unity of content, composition, and style, as well as many certain extra-linguistic (social) factors. In modern linguistics, the genre category is one of the key elements of language description since the entire structural organization of human speech is determined by the genre differentiation of texts. The concept of "genre" is multifaceted, so it is difficult to find a consensus on its typology. It has been found that it is thanks to it that readers have formed expectations since the theory of genre and its analysis formulate ideal types of texts with which individual examples of drawings can be compared. It is confirmed that the information is presented

to readers in the form of specific functional and semantic blocks, which are connected by a common theme, composition, and conclusion and, therefore, are intended to realize the relevant communicative intention. Accordingly, the purpose of the article is to examine the construction and composition of the comic strip genre and to identify communicative situations. It is worth emphasizing that comic book authors successfully use different graphic design styles for different comic book episodes, giving each chapter its character and mood. The authors note that

studying the peculiarities of the genre involves an exhaustive analysis of its composition, which creates appropriate collective expectations of readers and affects the perception of the author's message by readers. The genre implements communication strategies in the practice of communication and the interlocutors' influence on each other. Therefore, the construction of the genre is one of its distinctive features and requires detailed consideration.

Key words: comic book genre, category, structure, types of texts, form and content, functional and semantic blocks.